

Franc Šveglj-Budinko

Na pragu svobode v smrt

Letos, na dan borca, bodo krajeni in KO ZB NOV Gunclje—Male Vižmarje, na Zadržnem domu v Guncljah odkrili spominsko ploščo domačinu, aktivistu in borcu ŠVEGLJU FRANCU-BUDINKU.

Šveglj Franc-Budinko je bil rojen 28. januarja 1917 v Guncljah, v revni družini. Izučil se je za mizarja in pred vojno delal in se soočal s težkim položajem našega delavca v takratni družbi, zato se je že zgodaj odločil sodelovati v naprednem delavskem gibanju. Vključil se je v Delavsko prosvetno društvo »Vzajemnost« v Šentvidu, ki je imelo svoj sedež v gostilni Kratky, kjer se je bistril in si širil obzorje. Komunisti iz tacenske celice KP so ga vključili v velike takratne protidraginjske akcije in Šveglj je za te akcije pridobil več somišljenikov iz šentviške »Vzajemnosti«. Na teh akcijah na tem območju je govoril Alojz Kebe, ki je pojasnjeval potrebo, da se delavci in kmetje organizirajo in uprejo proti naraščajoči draginji.

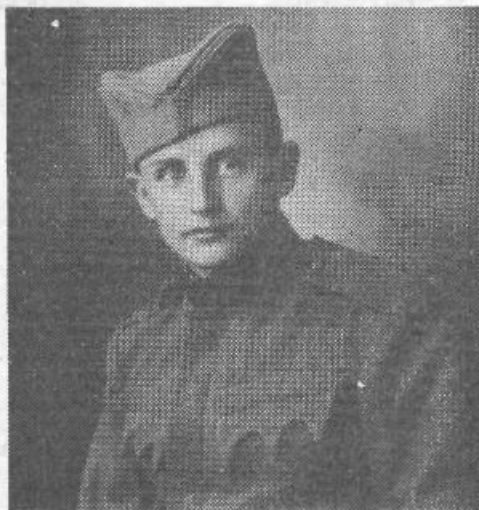
Prišel je z lom stare Jugoslavije in okupacija. Ker je tu bilo obmejno področje, je mrgolelo gestapovcev, orožnikov, obmejnih stražarjev in drugih, ki so izvajali silen teror nad ljudmi. Prav zaradi tega se je ustanavljanje organizacije OF zavleklo tja do leta 1942 in Šveglj je postal odločen aktivist in glavna opora Partije pri nadaljnjem organiziranem delu OF.

In tako je delal v zelo težkih pogojih, v glavnem v globoki ilegali. Postal je sekretar OF za občino Šentvid, član rajonskega odbora OF za Medvode—Šentvid in pozneje še član škofjeloškega okrožja OF, sprejet je bil tudi v članstvo KP.

Po nemškem porazu pri Stalingradu in v Afriki je med ljudmi rasla morala in vera v zmago. To so izkoristili tudi ilegalni aktivisti OF, med njimi tudi Šveglj. Uspelo jim je pregovoriti nekaj fantov, da so, namesto v nemško vojsko, odšli v partizane. Imeli so tudi šapirografske tehnike in izdajali so radijske vesti, letake, pesmarice in drug agitacijski material in ga širili med ljudmi.

Franc Šveglj je bil postaven fant, bistrega razuma in hitre reakcije, med ljudmi je užival zaupanje in spoštovanje, bil je silno aktiven, predan osvobodilnemu boju ter borben.

Ker je bilo delo na tem področju zelo težavno, saj

je kar mrgolelo okupatorskih vojakov vseh branž in barv, katerim so se priključili še redki, a nevarni belogardisti in potem domobranci, so imeli aktivisti, s Švegljem na čelu, skrivališče pri Komanovih v Guncljah, v bližnjem gozdu pa še bunker. To je bilo v letu 1944—45.

Belogardisti v Guncljah so vedeli za delo OF v kraju in okolici, vedeli so zlasti za delo Franca Šveglja-Budinka, zato se je moral vse bolj skrivati. In prav iz teh vrst je prišlo do izdaje in Nemci so napadli bunker. Pri begu je bil Šveglj-Budinko ranjen. Nemci so ga zajeli in ga na nečloveški in sramotilni način skozi vas odpeljali v ljubljansko bolnišnico. Kljub temu, da še ni bil ozdravel, ga je znani domobranec Hlebec zasiljeval, mučil in vsega pretepelega vrge v ječo. Z ostalimi aktivisti so domobranci 5. maja 1945 odpeljali tudi Budinka v turjaške gozdove in tam na pragu svobode napravili svoj zadnji, gnusni zločin nad našimi ljudmi. Takoj drugi dan po osvoboditvi so domačini odšli na Turjak, odkopali svojega sovaščana Franca Šveglja-Budinka, ga pripeljali domov in ga pokopali na šentviškem pokopališču.

Tako je Franc Šveglj-Budinko, ki je koval sebe v borbi za lepšo prihodnost ljudi pred in med vojno, končal svoje bogato življenje in plodno delo na pragu svobode, po izdaji, mučenju in zasramovanju. Končal je človek, še poln življenjskih sil, ki bi jih lahko v svobodi, skupaj s svojimi bogatimi izkušnjami, uporabil pri obnovi domovine in izgradnji naše družbene skupnosti.

Prav zaradi tega je prav, da mu letos, ko slavimo štirideseto obletnico zmage nad fašizmom in ko poteka štirideset let njegove tragične, vendar junaške smrti, odkrijemo spominsko ploščo v njegovi rojstni vasi, ki naj vsem pove in pokaže, kdo je bil Franc Šveglj-Budinko.

Vilko Kolar

V Vodnikovi domačiji

80 let Bratka Krefta

V zgornjih dveh sobah obnovljene Vodnikove hiše je na ogled razstava »80 let Bratka Krefta«, ki jo je pripravila Slovanska knjižnica.

Bratko Kreft pomeni izrazito profilirano osebnost v slovenski kulturi in je v dobrih šestih desetletjih dela ustvaril obsežen in raznovrsten opus. Gradivo v razstavnih vitrinah, ki ga sestavljajo revije, brošure, gledališki listi, fotografije in knjige, nudi dovolj izčrpen prikaz vseh ustvarjalčevih področij dela.

Lahko govorimo o treh glavnih sklopih delovanja: gledališče, pisateljsko delo in strokovni prispevki, kamor bi mogoče dodali še publicistično delo.

Z gledališčem se je avtor ukvarjal že zelo zgodaj. Tako je leta 1928 ustanovil prvo delavsko gledališče v Jugoslaviji, po vojni pa je bil vrsto let režiser in dramaturg ljubljanske Drame.

Vsekakor je njegov leposlovni delež še globlje usidran v naši zavesti. In to ne toliko s pripovednimi deli, kot v prvi vrsti z dramskimi stvaritvami. Nekaj povesti in zgodb je zbranih v knjigi »Kalvarija za vasjo«. Edini roman »Človek mrtaških lobanj«, ki opisuje doraščanje in konflikte mlade predvojne generacije, je bil ob izidu zaplenjen, avtor pa postavljen pred sodišče.

Največjo težo in hkrati razpoznavni element avtorja pa seveda predstavlja njegovo dramsko delo. Tu so z marksističnimi pristopi obdelane teme iz zgodovine Slovencev (Celjski grofje, Velika puntarija) in druge dramske priredbe (Kranjski komedijanti). V dramski obliki se je avtor veliko ukvarjal s Prešernovo osebnostjo: o tem priča scenarij »Dr. France Prešeren«, drama »V ječi življenja« itn.

Kot literarni zgodovinar je objavil številne eseje in študije predvsem s področja ruske književnosti (o Puškinu, Gončarovu, Čehovu, Tolstoju idr.), uredil je tudi izbrana dela Dostojevskega.

Vsekakor je razstava zanimivo približanje avtorjevega obsežnega dela in opazen prispevek k proslavljanju njegovega jubileja, ki ga je dočkal še vedno delaven.

Krajše slovesnosti ob otvoritvi razstave so se udeležili tudi predstavniki občine Ljubljana-Šiška, med njimi predsednica Anka Tominešek in predsednik komiteja za družbene dejavnosti Vladimir Košir, predsednik Ljubljanske kulturne skupnosti Franc Pristovšek, predstavniki SAZU in drugi.

Krajši nagovor je imel ravnatelj Slovenske knjižnice dr. Štefan Barbarič, avtor razstave prof. Andrijan Lah pa je spregovoril o slavljencu in podal razgiban odlomek iz njegovih spominov. Akademik Bratko Kreft je poleg besede zahvale dodal še nekaj spominskih drobcev iz svojih bogatih življenjskih izkušenj.

ab

Med počitnicami

Otroci v prometu

Pred nami so letne šolske počitnice. Učenci se bodo za nekaj časa razšli, tako da bodo vsakdanji stiki s šolo, to je skupno življenje in delo v šoli, prekinjeni. Žal pa vsakoletne izkušnje vedno opozarjajo, da je počitniški čas za otroke nevaren. Nevaren zaradi prometne in varnostne ogroženosti. Počitniška samostojnost — ko ni učiteljevih opozoril — in sproščenost učencev se po svoje odražata tudi pri njihovem obnašanju v cestnem prometu. Med počitnicami se vedejo na cesti bolj nedisciplinirano, manj so pazljivi na druge udeležence v prometu in podobno. Vse to pa ni brez nevarnih posledic; telesno poškodovanih ali celo mrtvih otrok ni malo.

Vedeti moramo, da ceste in promet in s tem tudi nevarnosti ne poznajo počitnic. Tudi odrasli, ko odhajajo na počitnice, so včasih prav tako raztreseni kot otroci. Mnogi vozniki, utrujeni od vožnje in izčrpani od poletne vročine, postanejo drug do drugega in tudi do okolja manj pazljivi. Vse te slabosti v polet-

nem prometu povečujejo število nesreč in žrtev otrok.

Mnogi otroci bodo odšli na počitnice v druge kraje. Tam se bodo znašli v popolnoma novem okolju. Spet bo zanje marsikaj nevsakdanjega, tudi v prometu. Marsičemu se ne bodo mogli takoj prilagoditi. Skrb za njihovo varnost bo še bolj potrebna.

Starši so prvi poklicani, da storijo vse za varnost svojih otrok. Nikoli jim ne smejo dajati v prometu slabega zgleda. Otroku naj ne prepuščajo, da se bo povsem svobodno gibal od jutra do večera, češ, naj se naučije sproščenih počitnic. Zaposleni starši naj v svoji odsotnosti »zaposlijo« tudi svoje otroke in naj jim povedo, da so ponosni nanje, če jim pomagajo doma urediti to ali ono. Vedno pa naj dajo otrokom že doma pameten, realen prometni nasvet.

Prepričani smo, da bomo vsi odgovorni za prometno preventivo v sodelovanju s starši storili vse, da bo srečanje otrok jeseni, ob začetku novega šolskega leta, veselo. Kako boleči so prazni sedeži v šolskih klopih, če je ta ali oni učenec izgubil življenje v prometni nesreči.

Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu